

Het Donker
pimpernelblauwtje
(*Maculinea nausithous*)
krijgt in Noord-Brabant
meer ruimte (foto:
Kars Veling).

Meer ruimte voor zeldzame

De in de jaren zeventig uit Nederland verdwenen dagvlinders Pimpernelblauwtje (*Maculinea teleius*) en Donker pimpernelblauwtje (*Maculinea nausithous*) zijn in 1990 terug gebracht naar het natuurreservaat "De Moerputten" bij 's-Hertogenbosch. Deze herintroductie blijkt na acht jaar een succes. Deze vlindersoorten, in heel Europa bedreigd, waren de eerste die volgens het "Beschermingsplan Dagvlinders" zijn geherintroduceerd in Nederland. Hierna is de ontwikkeling van beide vlindersoorten door De Vlinderstichting en de Landbouwniversiteit Wageningen intensief gevolgd. Om verdere verspreiding van de soorten buiten het natuurgebied mogelijk te maken bleek een aangepast bermbeheer noodzakelijk. Hiervoor is in september 1998 met een aantal betrokken partijen een convenant ondertekend.

Paul van Oeffelt
&
Irma Wynhoff

De leefwijze van Pimpernelblauwtjes

Pimpernelblauwtjes zetten hun eitjes af op de Grote pimpernel (*Sanguisorba officinalis*). De rups voedt zich eerst met het binnenste van de bloemhoofden. Na ongeveer drie weken verlaat ze de plant. Ze gaat naar de grond en wacht daar op een mier, deze neemt de rups in zijn kaken geklemd mee naar zijn mierenest. Voor het Pimpernelblauwtje is het vrijwel alleen de Ruwknoopmier (*Myrmica scabrinodis*), die in het rupsje een mierenlarve meent te herkennen en hem mee neemt om te beschermen. Het Donker pimpernelblauwtje kan alleen met de Rode steek-

mier (*Myrmica rubra*) mee. De mieren worden misleid, doordat de rupsen het gedrag van de mierenlarven imiteren en een suikerhoudende substantie afscheiden. Eenmaal in het mierenest aangekomen doet de rups zich tot de lente tegoed aan de mierenlarven. In juni vindt de verpoping plaats en in juli en augustus vliegen de vlinders uit.

Het onderzoek

Na de herintroductie heeft het Pimpernelblauwtje een hooiland in het natuurgebied gekoloniseerd, terwijl het Donker pimpernelblauwtje inmiddels ook op de wegbermen erbuiten voorkomt. Deze soort blijkt redelijk mobiel en zou zich verder kunnen verspreiden. Hiervoor moeten in de bermen en slootkanten behalve de waardplant ook voldoende nesten van de waardmieren aanwezig zijn. In opdracht van de provincie Noord-Brabant heeft De Vlinderstichting in een plangebied ten westen van 's-Hertogenbosch onderzoek gedaan naar de uitbreidingsmogelijkheden voor beide vlindersoorten.

In de wegbermen blijkt de Grote pimpernel regelmatig voor te komen, maar ontbreken meestal de waardmierensoorten.

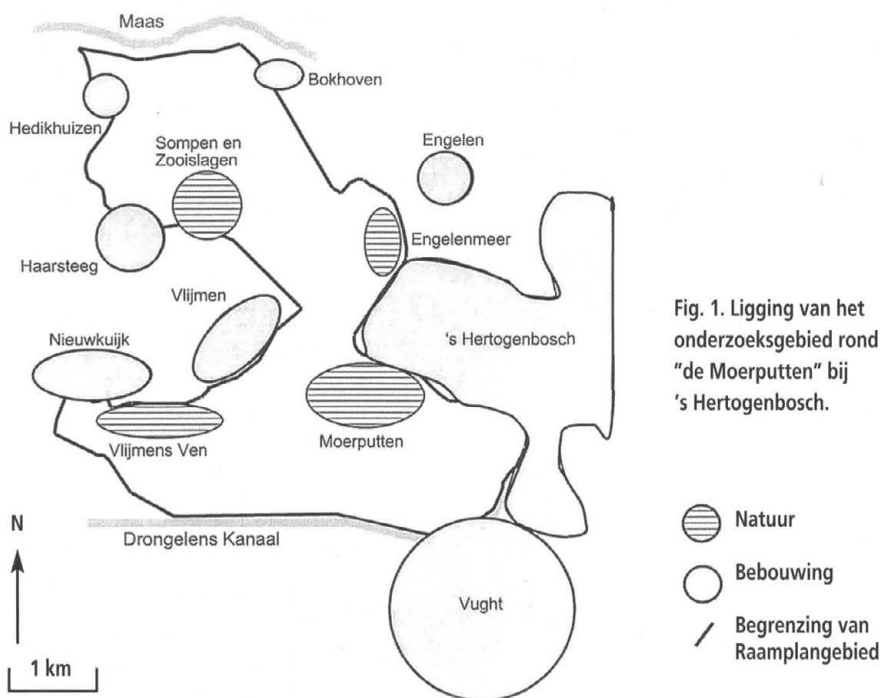

Fig. 1. Ligging van het onderzoeksgebied rond "de Moerputten" bij 's Hertogenbosch.

Pimpernelblauwtjes

Aan de verspreiding van een algemene mierensoort is af te leiden dat de mate van verstoring tijdens beheers- en onderhoudswerkzaamheden waarschijnlijk een belangrijke oorzaak is. Door het gebrek aan stabiele milieus als ruigten zijn weinig geschikte plekken voor de steekmieren aanwezig. Wijzigingen in de uitvoering van het wegberm- en slootrandenbeheer zouden tot de noodzakelijke veranderingen kunnen leiden.

Het convenant

Door negen partijen (drie gemeenten, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, het Waterschap, de Directie LNV-Zuid, De Vlinderstichting en de Provincie Noord-Brabant) is op 15 september 1998 een convenant ondertekend. De conclusies van bovengenoemd onderzoek zijn in dit convenant verwerkt. Al deze partijen zijn van mening dat voor het voortbestaan van de beide vlindersoorten de vol-

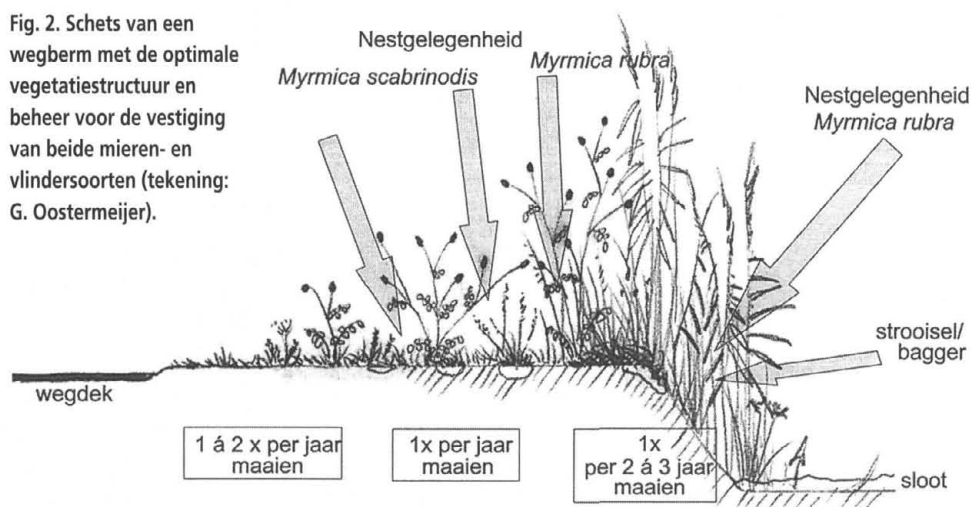
gende maatregelen noodzakelijk zijn:

- Aanpassing van het interne beheer van een aantal natuurgebieden in de omgeving door Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Gebieden die door één van de blauwtjes gekoloniseerd zijn, worden niet tussen midden juni en midden september gemaaid. Door uitbreiding van gefaseerd maaibeheer wordt de ontwikkeling van plaatselijke ruigtestroken bevorderd.
- Uitbreiding van de oppervlakte aan natuurterrein in het plangebied: deze lange-termijn maatregel wordt ook uitgevoerd in het kader van de realisering van de Ecologische Hoofdstructuur door de terreinbeheerders, de provincie en het ministerie van LNV.
- Bij het beheer van de wegbermen, slootkanten, kanaalbermen en overhoekjes door de gemeenten en het Waterschap wordt een combinatie toegepast van verschaling en ruigte-ontwikkeling door stroken gefaseerd te maaien. In de vliegtijd van de blauwtjes wordt niet gemaaid.
- Met behulp van een monitoringprogramma van De Vlinderstichting en betaald door de provincie worden de effecten op vegetatie, mieren en vlinders bijgehouden.
- Alle partijen zorgen voor voorlichtingsactiviteiten voor de bewoners van het plangebied en andere geïnteresseerden.

Toekomstperspectief

Door de voorgestelde maatregelen zullen ruigtezones ontstaan waar zich de waardmieren kunnen vestigen. Vervolgens kan worden verwacht dat het redelijk mobiele Donker pimpernelblauwtje deze plekken kan koloniseren en later waarschijnlijk ook het Pimpernelblauwtje. Hierdoor wordt de noodzakelijke verspreiding van beide vlindersoorten buiten het natuurreservaat "de Moerputten" mogelijk. Het is van belang dat beide soorten een netwerk van populaties kunnen ontwikkelen. Pas dan zijn ze in hun geheel minder kwetsbaar en kan van definitieve vestiging worden gesproken.

Fig. 2. Schets van een wegberm met de optimale vegetatiestructuur en beheer voor de vestiging van beide mieren- en vlindersoorten (tekening: G. Oostermeijer).

Drs. P.A. van Oeffelt
Provincie Noord-Brabant, Bureau Natuur
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch

Drs. I. Wynhoff
De Vlinderstichting
Postbus 506
6700 AM Wageningen